

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาการปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 - 2547 และลักษณะการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาของมหาวิทยาลัย สามารถสรุปการปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษาของมหาวิทยาลัยได้ ดังนี้

แนวคิดในการปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษา

ช่วงแรก ปีการศึกษา 2530 - 2533 เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นธรรม นโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย และความเห็นของที่ประชุมอธิการบดี มหาวิทยาลัยจึงได้พิจารณาปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษา โดยให้ปรับเพิ่มทีละจำนวนน้อย เพิ่มอย่างต่อเนื่อง และให้ปรับเพิ่มเฉพาะนักศึกษารุ่นที่เข้าศึกษาในปีการศึกษาที่มีการปรับปรุงเท่านั้น ในปีแรกปรับเพิ่มร้อยละ 20 และปีต่อไปปรับเพิ่มร้อยละ 10 หรือในอัตราร้อยละที่เหมาะสม

ช่วงที่ 2 ปีการศึกษา 2534-2535 คณะกรรมการพิจารณาอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษามีความเห็นว่ายัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาแต่ละคณะ ไม่จำเป็นต้องเก็บในอัตราเดียวกัน ดังนั้นจึงได้นำค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษามาพิจารณาแบ่งกลุ่มคณะเป็น 3 กลุ่ม และกำหนดค่าหน่วยกิตปฏิบัติการตามกลุ่มคณะเป็น 3 กลุ่ม

ช่วงที่ 3 ปีการศึกษา 2536 คณะกรรมการได้นำค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษามาเป็นฐานในการปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษา โดยกำหนดเป้าหมายให้นักศึกษาแต่ละคณะรับภาระค่าใช้จ่าย เมื่อสิ้นแผนฯ 7 (ปีการศึกษา 2539) คิดเป็นร้อยละ 20 ของค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษา ที่คิดจากงบประมาณแผ่นดินและเงินรายได้เฉพาะงบดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ส่วนการแบ่งกลุ่มคณะยังคงเป็น 3 กลุ่ม เหมือนปีที่ผ่านมา แต่กลุ่ม 2 ได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย เนื่องจากร้อยละของการรับภาระค่าใช้จ่ายของนักศึกษากลุ่มนี้แตกต่างกันมาก

ช่วงที่ 4 ปีการศึกษา 2537-2539 คณะกรรมการได้นำค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาที่คิดจากงบดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง โดยไม่รวมหมวดเงินเดือนและค่าจ้างประจำ เป็นฐานในการปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษา เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาที่รวมหมวดเงินเดือนและค่าจ้างประจำ ทำให้การพยากรณ์ค่าใช้จ่ายต่อหัวในปีต่อๆ ไปสูงขึ้นอย่างมาก และกำหนดเป้าหมายให้นักศึกษาแต่ละคณะรับภาระค่าใช้จ่าย เมื่อสิ้นแผนฯ 8 (ปีการศึกษา 2544) คิดเป็นร้อยละ 50 ของค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษา ส่วนการแบ่งกลุ่มคณะยังคงเป็น 3 กลุ่ม เหมือนปีที่ผ่านมา แต่ได้ปรับคณะในกลุ่ม 2 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เนื่องจากนักศึกษากลุ่มนี้รับภาระค่าใช้จ่ายแตกต่างกันมากทั้งที่อยู่ในกลุ่มย่อยเดียวกัน

ช่วงที่ 5 ปีการศึกษา 2540 คณะกรรมการมีความเห็นว่า ค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาที่นำมาเป็นฐานในการปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษา ควรสะท้อนค่าใช้จ่ายที่แท้จริง ดังนั้นจึงได้พิจารณาค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษา ที่คิดจากงบดำเนินการทั้งงบประมาณแผ่นดินและเงินรายได้ ที่รวมทุกหมวดรายจ่ายและทุกแผนงาน ยกเว้นค่างานบริการรักษาพยาบาลคิดร้อยละ 10 และงบลงทุนที่คิดเฉพาะส่วนครุภัณฑ์ทั้งงบประมาณแผ่นดินและเงินรายได้ โดยคิดในรูปของค่าเสื่อมราคา กำหนดอายุการใช้งานของครุภัณฑ์ 10 ปี เป็นฐานในการพิจารณาปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษา โดยกำหนดเป้าหมายให้นักศึกษาแต่ละคนรับภาระค่าใช้จ่าย เมื่อสิ้นแผนฯ 8 (ปีการศึกษา 2544) คิดเป็นร้อยละ 20 ของค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษา ส่วนการแบ่งกลุ่มคณะยังคงเป็น 3 กลุ่ม เหมือนปีที่ผ่านมา แต่ได้ปรับคณะในกลุ่ม 2 ให้เหลือเพียง 2 กลุ่มย่อย เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาคณะในกลุ่มนี้ไม่แตกต่างกันมากนัก

ช่วงที่ 6 ปีการศึกษา 2541 - 2547 คณะกรรมการได้ระลอกการปรับเพิ่มค่าธรรมเนียมการศึกษาในรายการหลัก เช่น ค่าขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษา ค่าหน่วยกิต ค่าบำรุงมหาวิทยาลัย ค่าบำรุงห้องสมุด เป็นต้น เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในภาวะชะงักงัน แต่คณะ/หลักสูตร/โครงการจัดการศึกษาพิเศษ ได้เสนอขอกำหนดและปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษาอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น โดยค่าธรรมเนียมที่มีการปรับปรุงระหว่างปีดังกล่าว ได้แก่ ค่าธรรมเนียมพิเศษ ค่าบำรุงศูนย์/หน่วยคอมพิวเตอร์ของคณะ ค่าธรรมเนียมพิเศษรายวิชา ค่าบำรุงรายวิชาภาษาต่างประเทศ ฯลฯ

การปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษาของคณะกรรมการ

การปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษาของคณะกรรมการในแต่ละปีการศึกษา ได้มีการนำข้อมูลประกอบการพิจารณา ได้แก่ เปรียบเทียบค่าธรรมเนียมการศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ข้อมูลค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษา เปรียบเทียบค่าธรรมเนียมการศึกษาที่นักศึกษารับภาระจ่ายกับค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษา การคำนวณค่าธรรมเนียมการศึกษาที่จะเรียกเก็บเป็นปีการศึกษา และการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษารายการที่ต้องการปรับปรุง เป็นแผนระยะยาวจนถึงปีเป้าหมาย การพิจารณาร้อยละของค่าธรรมเนียมการศึกษาที่ปรับเพิ่มจากอัตราของปีที่ผ่านมา เป็นต้น

ในช่วงแรกของการปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษา คณะกรรมการพิจารณาค่าธรรมเนียมการศึกษา โดยแบ่งประเภทค่าธรรมเนียมการศึกษาเป็นรายการของส่วนกลาง และส่วนคณะ อัตราที่กำหนดของแต่ละรายการเมื่อคำนวณเป็นค่าธรรมเนียมการศึกษาแล้ว รายได้ส่วนกลางและส่วนคณะมีความใกล้เคียงกัน การปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษาในแต่ละปี ปรับเพิ่มเป็นร้อยละระหว่าง 15-20 ของค่าธรรมเนียมการศึกษาของปีที่ผ่านมา ส่วนในช่วงปีการศึกษา 2534-2540 เป็นการนำค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษามาเป็นฐานในการพิจารณาปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษา โดยปีการศึกษา 2534-2535 นำค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษามาแบ่งกลุ่มคณะ ส่วนการปรับเพิ่มค่าธรรมเนียมการศึกษา พิจารณาอัตราตามความเหมาะสม ช่วงปีการศึกษา 2536-2540 คณะกรรมการได้ศึกษาค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษา

พบว่ามีความโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี จึงประมาณการค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาจนถึงปีการศึกษา 2544 โดยใช้วิธีการทางสถิติที่เรียกว่า Simple Linear Regression เพื่อนำค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาดังกล่าว เปรียบเทียบกับค่าธรรมเนียมการศึกษา ที่นักศึกษาต้องรับภาระจ่ายตามเป้าหมายที่คณะกรรมการกำหนดไว้ในแต่ละช่วง โดยมีการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษารายการต่างๆ จำนวนเป็นค่าธรรมเนียมการศึกษาแต่ละปี และกำหนดเป็นแผนระยะยาวจนถึงปีที่เป็นเป้าหมาย แต่ในการปรับปรุงจะพิจารณาเป็นปีๆ อีกครั้ง สำหรับช่วงปีการศึกษา 2541-2547 เป็นการพิจารณาปรับปรุงและกำหนดค่าธรรมเนียมอื่นๆ ตามที่คณะ/หลักสูตรเสนอมา ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาจากเหตุผลความจำเป็น วัตถุประสงค์ในการเรียกเก็บ เปรียบเทียบรายรับจากการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษากับรายจ่ายที่คาดว่าจะเกิดจากการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนั้นๆ จำนวนรับนักศึกษากับจุดคุ้มทุน เปรียบเทียบค่าธรรมเนียมการศึกษากับมหาวิทยาลัยอื่น หรือสาขาอื่นที่ใกล้เคียงกับที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย และความเหมาะสมตามสถานการณ์ในขณะนั้น

ค่าธรรมเนียมการศึกษากับค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษา

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534-2540 คณะกรรมการได้นำค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษามาเป็นฐานในการพิจารณาปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบค่าธรรมเนียมการศึกษากับค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาในแต่ละช่วง พบว่าปีการศึกษา 2534-2535 ค่าธรรมเนียมการศึกษาที่นักศึกษารับภาระจ่ายคิดเป็นร้อยละ 2-14 และร้อยละ 4-12 ตามลำดับ คณะในกลุ่ม 3 รับภาระค่าใช้จ่ายมากที่สุด ต่ำสุดคือคณะในกลุ่ม 1

ปีการศึกษา 2536 นักศึกษารับภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 5-25 โดยกลุ่ม 1 รับภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 5-8 กลุ่ม 2 ร้อยละ 7-25 กลุ่ม 3 ร้อยละ 11-14 คณะที่นักศึกษารับภาระค่าใช้จ่ายได้ตามเป้าหมายที่คณะกรรมการกำหนดไว้ (ร้อยละ 20) คือ คณะวิศวกรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2537-2539 นักศึกษารับภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 15-50, 19-49 และ 21-62 ตามลำดับ โดยปีการศึกษา 2537 นักศึกษากลุ่ม 1 รับภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 15-16 กลุ่ม 2 ร้อยละ 23-50 กลุ่ม 3 ร้อยละ 28-39 ปีการศึกษา 2538 นักศึกษากลุ่ม 1 รับภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 19-20 กลุ่ม 2 ร้อยละ 26-49 กลุ่ม 3 ร้อยละ 30-42 และปีการศึกษา 2539 นักศึกษากลุ่ม 1 รับภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 21-24 กลุ่ม 2 ร้อยละ 30-62 กลุ่ม 3 ร้อยละ 28-39 คณะที่นักศึกษารับภาระค่าใช้จ่ายได้ตามเป้าหมายที่คณะกรรมการกำหนดไว้ (ร้อยละ 50) ในช่วงปีการศึกษา 2537-2538 คือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2539 คือ คณะเภสัชศาสตร์

ปีการศึกษา 2540 นักศึกษารับภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 9-22 โดยนักศึกษากลุ่ม 1 รับภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 9-11 กลุ่ม 2 ร้อยละ 9-22 กลุ่ม 3 ร้อยละ 10-18 คณะที่นักศึกษารับภาระค่าใช้จ่าย

ได้ตามเป้าหมายที่คณะกรรมการกำหนดไว้ (ร้อยละ 20) คือ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะที่รับภาระค่าใช้จ่ายใกล้เคียงกับเป้าหมาย ได้แก่ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการ

ปีการศึกษา 2541-2547 เนื่องจากไม่มีการปรับค่าธรรมเนียมการศึกษาเพิ่ม ดังนั้นจึงเปรียบเทียบค่าธรรมเนียมการศึกษาที่นักศึกษาจ่าย ในปีการศึกษา 2546 กับค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษา ปี 2545 ซึ่งในปีดังกล่าวนักศึกษารับภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 7- 21 โดยนักศึกษากลุ่ม 1 รับภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 8-10 กลุ่ม 2 ร้อยละ 7-21 กลุ่ม 3 ร้อยละ 10-16 คณะที่นักศึกษารับภาระค่าใช้จ่ายสูงสุด 3 คณะ ได้แก่ คณะวิศวกรรมศาสตร์ ร้อยละ 21 คณะอุตสาหกรรมเกษตร ร้อยละ 19 และคณะเภสัชศาสตร์ ร้อยละ 18 คณะที่รับภาระค่าใช้จ่ายต่ำสุด ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์ ร้อยละ 7 คณะแพทยศาสตร์ และคณะทรัพยากรธรรมชาติ ร้อยละ 8

การปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษากับเงินรายได้จากค่าธรรมเนียมการศึกษา

เงินรายได้จากค่าธรรมเนียมการศึกษา กรณีศึกษาวิทยาเขตหาดใหญ่ พบว่ามีปัจจัยหลายประการที่ทำให้มีเงินรายได้เพิ่มขึ้นหรือลดลง ดังนี้

1. รายได้จากค่าธรรมเนียมการศึกษารายของส่วนกลาง มีแนวโน้มลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ส่วนคณะ เนื่องจากการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาที่เป็นรายได้ส่วนกลาง ได้แก่ ค่าขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษา ค่าบำรุงมหาวิทยาลัย ค่าบำรุงห้องสมุด ค่าบำรุงกิจกรรม ค่าบำรุงสุขภาพ มีการเรียกเก็บเป็นรายหัวนักศึกษาและมีการปรับเพิ่มในรายการหลัก 3 รายการแรกเท่านั้น

เมื่อพิจารณารายได้ส่วนกลางที่เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ การปรับค่าธรรมเนียมการศึกษาในรายการที่เป็นรายได้ส่วนกลาง และจำนวนนักศึกษาที่รับเพิ่มในแต่ละปี

2. รายได้จากค่าธรรมเนียมการศึกษารายคณะ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ส่วนกลาง เนื่องจากการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาที่เป็นรายได้ส่วนคณะ คือ ค่าหน่วยกิต คิดตามจำนวนหน่วยกิตที่นักศึกษาแต่ละคนลงทะเบียนเรียน ประกอบกับได้มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษ จึงทำให้รายได้ในส่วนคณะเพิ่มมากขึ้น

เมื่อพิจารณาการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของเงินรายได้แต่ละคณะ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ได้แก่ การปรับค่าหน่วยกิตเพิ่ม การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษ และการรับนักศึกษาเพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยที่ทำให้คณะมีรายได้เพิ่ม และปัจจัยที่ทำให้คณะมีรายได้ลดลง ได้แก่ การรับนักศึกษาลดลง การให้ทุนยกเว้นค่าธรรมเนียมการศึกษากับนักศึกษาเพิ่มขึ้น การเปิดสอนรายวิชาในภาคฤดูร้อนลดลง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่า การปรับค่าหน่วยกิตบรรยาย ทำให้คณะมีรายได้เพิ่มขึ้นทุกคณะ ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรของคณะโดยส่วนใหญ่ เป็นรายวิชาบรรยายมากกว่าปฏิบัติ ส่วนการปรับค่า

หน่วยกิตปฏิบัติการ ทำให้บางคณะเท่านั้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น และการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษ ทำให้คณะมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

ลักษณะและวิธีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาของมหาวิทยาลัย

จากการศึกษาการปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษาของมหาวิทยาลัย มีการกำหนดรายการและอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาที่หลากหลาย ส่วนวิธีการเรียกเก็บมี 2 วิธี คือ แบบรายการ และแบบเหมาจ่าย แบบเหมาจ่ายมีทั้งเป็นภาคการศึกษาและปีการศึกษา การเรียกเก็บแบบรายการทำให้เกิดผลกระทบหลายประการ เช่น ไม่สามารถแจ้งค่าธรรมเนียมการศึกษาเป็นจำนวนที่แน่นอนให้ผู้ปกครองทราบได้ ต้องมีการปรับโปรแกรมคำนวณเงินค่าธรรมเนียมการศึกษาทุกครั้ง ที่มีการกำหนดรายการและอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาที่แตกต่างไปจากเดิม การสรุปและรายงานเงินรายได้จากค่าธรรมเนียมการศึกษา มีความยุ่งยากซ้ำซ้อน ไม่ทันกับความต้องการใช้ข้อมูลของคณะ การเรียกเก็บค่าบำรุงบางประเภทมีความซ้ำซ้อนกัน ไม่สามารถอธิบายให้นักเรียน นักศึกษาเข้าใจได้

ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาและลดความยุ่งยากที่กล่าวข้างต้น จึงได้เสนอให้มหาวิทยาลัยพิจารณาปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษาเป็นแบบเหมาจ่าย โดยยังคงอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาที่นักศึกษาจ่ายอยู่ในปัจจุบัน และกำหนดกลุ่มคณะ เป็น 5 กลุ่ม มีอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาเหมาจ่าย 5 อัตรา คณะที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน มีอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาเหมือนกัน ส่วนภาคฤดูร้อนเพื่อไม่ให้กระทบกับนักศึกษามากนัก จึงเสนอวิธีเรียกเก็บเหมาจ่าย โดยกำหนดเป็นช่วงจำนวนหน่วยกิตตามที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียน เป็น 3 ช่วงหน่วยกิต

อย่างไรก็ดี การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาแบบเหมาจ่าย ต้องพิจารณาในกรณีนักศึกษาไม่สามารถสำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนดและยังคงเหลือเพียงบางรายวิชา โดยอาจเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษา สำหรับนักศึกษากลุ่มนี้วิธีการใดวิธีหนึ่ง ดังนี้

1. เรียกเก็บเป็นรายการเหมือนอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาเดิม
  2. เรียกเก็บเหมาจ่ายเท่ากับอัตราของนักศึกษาปกติ
  3. เรียกเก็บครึ่งหนึ่งของอัตราของนักศึกษาปกติ โดยกำหนดจำนวนหน่วยกิตสูงสุด ที่จะเรียกเก็บอัตรานี้ไว้ (11 หน่วยกิต)
  4. เรียกเก็บเป็นช่วงหน่วยกิต โดยกำหนดจำนวนหน่วยกิตสูงสุด ที่จะเรียกเก็บอัตรานี้ไว้เช่นกัน
- นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาการจัดสรรเงินรายได้จากค่าธรรมเนียมการศึกษา ให้ใกล้เคียงกับการจัดการเรียนการสอนของแต่ละคณะ โดยอาจศึกษาจากตัวอย่างการจัดสรรเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยที่ได้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาแบบเหมาจ่ายแล้ว เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ